

DIA leest: Hier zijn is heerlijk

Leestip van medewerkers van het Duitsland Instituut Amsterdam

Boeken - 18 mei 2018 - Auteur: Wiebke Pittlik

De Franse schrijfster Marie Darrieussecq zag een schilderij van een liggende, naakte vrouw met een baby aan de borst. “Alles wat ik wist toen ik naar dat schilderij keek, was dat ik nog nooit zoiets had gezien. Een vrouw die zo werd afgebeeld, in 1906 bovendien. Wie was Paula Modersohn-Becker?”

Met dat kleine plaatje, een illustratie op een aankondiging van een seminar over moederschap, begon voor Darrieussecq in 2010 haar fascinatie voor de Duitse schilderes Paula Modersohn-Becker (1876-1907). Ze schreef een bescheiden biografie over haar, die vorig jaar in het Nederlands werd vertaald: Hier zijn is heerlijk.

Die biografie is er in het Frans en in het Engels, maar wonderlijk genoeg niet in het Duits. Misschien omdat er in Duitsland al een boekenplank vol geschreven is over Paula Modersohn-Becker. Maar vast niet zo licht, zo liefdevol en zo persoonlijk als dit dunne boekje met de mooie kaft.

'Hier zijn is heerlijk' van Marie Darrieussecq. Uit het Frans vertaald door Mirjam de Veth. 2017, De Arbeiderspers. ISBN: 9789029510790
Oorspronkelijke titel: 'Être ici est une splendeur'

Dat Darrieussecq genoeg had aan 150 pagina's komt niet alleen omdat ze niet tracht volledig te zijn - ze schetst meer dan dat ze uitdiept - maar mogelijk ook omdat Paula niet ouder werd dan 31 jaar. Ze stierf in het kraambed aan een longembolie. “Schade”, bracht ze nog net uit. Jammer, inderdaad, van zo'n veelbelovend kunstenaar en zo'n jonge moeder.

Paula Modersohn-Becker is onlosmakelijk verbonden met Worpswede: nu een van de toeristische trekpleisters van Nedersaksen, maar toen Paula er woonde een boerengemeenschap op een heuvel in het veen. Ze kwam er omdat een klein groepje landschapskunstenaars zich er had gevestigd, vanwege het bijzondere licht, de luchten en het landschap.

'Paula is een zeepbel tussen de twee eeuwen.'

Die schilders, dat waren Fritz Mackensen, Hans am Ende, Otto Modersohn en later, in 1894, ook Heinrich Vogeler. Ze wilden de stad achter zich laten en terugkeren naar de natuur en het eenvoudige leven op het land. Paula Becker kwam in 1898 in het dorp wonen om tekenles te nemen bij de strenge Fritz Mackensen, net als haar latere vriendin Clara Westhoff.

Rilke en Paula Becker

Vogeler was bevriend met de beroemde dichter Rainer Maria Rilke, waardoor die regelmatig in de kunstenaarskolonie verbleef. Rilke en Paula Becker kregen een bijzondere vriendschap, maar Rilke trouwde met Paula's vriendin Clara en Paula met Otto Modersohn, kort nadat diens eerste vrouw was overleden. Voor de titel van haar boek liet Darrieussecq zich door Rilke souffleren: [Hier zijn is heerlijk](#).

Op zoek naar de kunstenaar verdiepte Darrieussecq zich in de dagboeken van 'Otto, Rilke, Paula en Clara'. Die vertonen hiaten en tegenstrijdigheden. "En door al die gaten schrijf ik zelf ook deze geschiedenis, niet het leven zoals Paula M. Becker het beleefde, maar wat ik ervan opvang, een eeuw later, een spoor."

In [Rijksmuseum Twente](#) in Enschede is tot en met 12 augustus 2018 een expositie met het werk van Paula Modersohn-Becker te zien.

Regisseur Christian Schwochow maakte recent een speelfilm over haar leven: 'Paula'.

Op oudjaarsdag 1899 verliet de 24-jarige Paula Becker haar woonplaats Worpswede en nam de trein naar Parijs, in haar eentje. Hoewel de kunstenaars in Worpswede haar beste vrienden waren, merkte ze ook dat ze zich afsloten van de nieuwe ontwikkelingen in de kunst. Ze hielden vast aan de natuurgetrouwe landschapsschilderkunst, terwijl elders in Europa schilders nieuwe stijlen ontwikkelden. Het waren de beginjaren van het expressionisme, van Degas, Cézanne, Gauguin.

Paula wilde zich ontwikkelen en een nieuwe, eigen stijl vinden. In de jaren die volgden pendelde ze tussen Parijs en Worpswede, haar huwelijk met Otto Modersohn had er zwaar onder te lijden. Of leed Paula onder haar huwelijk? Haar vele brieven, aan haar man, haar familie, Rilke en Clara geven een glimp weer van haar worstelingen.

'Ik weet niet of ze dat beseft, dat ze de eerste is.'

Paula schilderde liever de mensen in Worpswede, de turfstekers en hun kinderen, dan de omgeving. En dat niet zo realistisch mogelijk, maar in expressionistische

stijl, met een vernieuwend kleurgebruik. En ze schilderde zichzelf. Naakt, als eerste vrouw in de kunstgeschiedenis, stelt Darrieussecq: “Geen narcisme, gewoon werk. Alles staat nog te doen. Via de spiegel of naar een foto. Alles valt nog te ontdekken. Ik weet niet of ze dat beseft, dat ze de eerste is.”

De tijd waarin Paula leefde schetst Darrieussecq prachtig beknopt. De omgang tussen mannen en vrouwen; de verwachtingen die ouders van dochters hebben; de gewoonte om dagelijks naakt in de tuin gymnastiek-oefeningen te doen. En Duitsland was nog groot en trots, Paula en haar tijdgenoten wisten niet welk onheil de decennia erna zouden brengen. “Door haar voortijdige dood in 1907 blijft Paula gevrijwaard van de toekomstige slachtpartijen”, mijmert Darrieussecq. “Paula is een zeepbel tussen de twee eeuwen. Ze schildert snel, glanzend.”

Met ‘Hier zijn is heerlijk’ brengt de Franse schrijfster een ontroerend eerbetoon aan de Duitse kunstenares, die internationaal onbekend is gebleven. Ze laat prachtig zien wat zo bijzonder is aan Paula: haar eigengereidheid, haar non-conformisme en haar kunstenaarschap, in een tijd en een omgeving waar de rol van de vrouw vastlag; aan de zijde van haar man, zich bekommerend om het huishouden en de kinderen. Paula wilde dat niet, en zocht haar ruimte met zachte hand, deed soms wat haar ouders wilden, soms wat haar man van haar vroeg en trok soms haar eigen plan.

Paula verkocht tijdens haar leven vrijwel niets, en kunstcritici en zelfs -soms- haar Worpsweder vrienden keken neer op haar werk. Na haar dood kwam erkenning, in Bremen werd in 1927 een Paula-Becker-Modersohn-Haus geopend. De mecenas die het financierde wilde uitdrukkelijk eerst haar meisjesnaam noemen. De nazi's bestempelden haar kunst als ‘entartet’, verwijderden 70 werken uit musea en vernietigden een deel. Maar er is nog veel moois bewaard gebleven, en nu geldt ze als een van de eerste Duitse expressionisten. Wat had ze allemaal nog kunnen maken als ze niet in 1907 was overleden?

Trailer van de film 'Paula':

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/26100/dia-leest-hier-zijn-is-heerlijk>